

ZNAČAJ VIZUALNE KONTROLE U GLASOVNO GOVORNOJ KOMUNIKACIJI KOD OSOBA S PREZBIAKUZIJOM

MORANA VOUK,* BRANKO RADOVAČIĆ**

Prilježeno: travanj 2003.
Prihvaćeno: srpanj 2003.

Izvorni znanstveni rad
UDK: 376.36

Primarni je put primanja govora auditivni. On se nadopunjava vizualnim putem, posebice kod osoba koje imaju oštećen sluh, ali ima značaj i kod osoba normalnog sluha. Vid značajno doprinosi govornoj razumljivosti kada su slušne informacije ometene. Značaj vizualne percepcije govora to je veći što je oštećenje sluha teže. Osobama s prezbiakuzijom vizualna percepcija govora puno znači, kako uslijed samog oštećenja sluha, tako i zbog nerijetko nepovoljnih okolinskih uvjeta u kojima se odvija glasovno govorna komunikacija. Uspješnost očitavanja govora s lica i usana, važna kod osoba s prezbiakuzijom, uvelike može biti ometena zbog širokog spektra ometajućih čimbenika (brz govor, koji «briše» pokrete usana, slaba osvjetljenost, udaljenost od govornika, različite vizualne prepreke). Ometajuće također djeluju same promjene na oku i središnjem živčanom sustavu. U istraživanju je obuhvaćeno 134 ispitanika s prezbiakuzijom oba spola koji su ispitani Upitnikom PIPSL. Za potrebe su ovog rada uzete 2 skale iz Upitnika vezane uz vizualnu percepciju (Razumijevanje govora uz vizualnu percepciju i Razumijevanje govora bez vizualnih informacija). Faktorskom je analizom dobiveno pet faktora koji opisuju prostor razumijevanja govora uz vizualnu percepciju i bez vizualne percepcije.

Ključne riječi: prezbiakuzija, vizualna kontrola, očitavanje govora, glasovno govorna komunikacija.

Uvod

Uloga je očitavanja u percepciji govora značajnija nego što se to obično misli. Kod čujućih je osoba auditivni modalitet percipiranja govora dominantan, a vizualni modalitet percepcije govora ga nadopunjava. Očitavanje u buci, kod pretihog govora ili kod reverberacije daje efekt pojačanja govornog signala za oko 15 dB iznad praga buke. Kod osoba s oštećenjem sluha 85-90 dB, percepcija govora postaje dominantno vizualna (Bradarić, prema Sheewald i sur, 1985). Kod postlingvalno je gluhih osoba uloga očitavanja govora prepoznavanje, ali ne i usvajanje govora i jezika, jer one već imaju usvojenu lingvističku kompetenciju i fonološku reprezentaciju govora.

Podaci primljeni auditivnim i istovremeno vizualnim putem nadopunjavaju se. Iz ovakvog komplementarnog odnosa proizlazi prednost bimodalne u odnosu na monomodalnu percepciju govora.

Neki su glasovi bolje vidljivi od drugih na licu i usnama. Primjerice, vokali su bolje vidljivi

od konsonanata pa prema tomu postoji razlika između broja fonema i vizema, najmanje distinktivne jedinice u vizualnoj percepciji govora (Fisher, 1968). U obradi jezičnih informacija tek je 30 % glasova dobro vidljivo (Bradarić, 1997). Ovakav parcijalni vizualni ulaz upotpunjuje se putem pogađanja, pomoću korištenja jezičnih pravila, odnosno jezične redundance.

Mnoštvo je faktora o kojima ovisi uspješnost očitavanja. Grubom podjelom može ih se označiti kao objektivne i subjektivne. Objektivni se faktori odnose na fizičke uvjete kao što su udaljenost, kut gledanja, osvjetljenje i dinamičnost pozadine, te struktura govornog podražaja. Subjektivni su faktori puno brojniji i složeniji. Odnose se i na faktore čitača, odnosno njegovu lingvističku kompetenciju, psihičke faktore, urednu funkciju vida i uporabu senzornih pomagala, i na faktore govornika u smislu njegovih značajki govora (usporen govor, artikulacija i pragmatika), facijalnih značajki i ekstra facijalnih pokreta. Važno je istaknuti psihičke faktore koji se odnose na inteligenciju, kapacitet kratkotrajnog pamćenja, korištenje jezične redundance,

* Tiflološki muzej, Zagreb

** Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu